

راهبردهای نظامی ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا

محمد پورتقی^۱

محسن مرادیان^۲

رضا کرمی^۳

حمیدرضا نادى^۴

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، دستیابی به راهبردهای نظامی ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا می‌باشد. این پژوهش از نوع کاربردی- توسعه‌ای بوده که با روش تحقیق موردی- زمینه‌ای و با رویکرد آمیخته (کمی و کیفی) تهیه شده است. جامعه نمونه این پژوهش تعداد ۵۰ نفر از خبرگان راهبردی حوزه نظامی هستند که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. در این پژوهش؛ روش گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی است و ابزار جمع‌آوری آن‌ها سوالات مصاحبه و پرسشنامه می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش با دو روش توصیفی (محاسبه میانگین، میانه، مد و نمای اطلاعات پژوهش) و استنباطی (استفاده از تکنیک تدوین راهبرد SWOT بهبود یافته) و رتبه‌دهی فریدمن (برای اولویت‌بندی راهبردها) انجام گرفته است. شایان توجه است که جمهوری اسلامی ایران در حوزه نظامی و در چارچوب قدرت دفاعی در منطقه موردنظر در حالت تدافعی است؛ بنابراین هم ضعف دارد و هم تهدید؛ لذا لازم است ج.ا.ا با انجام اقداماتی از جمله: بومی‌سازی دفاع و ساز و برگ و تجهیزات نظامی، استفاده از ظرفیت نقش‌آفرینی در حوزه محور مقاومت، استفاده از تولنایی قدرت نرم و هوشمند، تکیه بر اصل وحدت فرماندهی و دور شدن از وابستگی به اقتصاد دولتی به منظور حفاظت از اهداف متعدد حیاتی (نظامی، اقتصادی و...) در ابعاد وسیع سرزمینی و استفاده از ظرفیت بسیج و مردمی نمودن دفاع، نسبت به ارتقاء جایگاه نظامی خود در منطقه اقدام نماید.

واژگان کلیدی:

نظام بین‌الملل، توان دفاعی، مطالعات راهبردی.

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی عالی جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران.

^۲ استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران.

^۳ استادیار امنیت ملی دانشگاه علوم و فنون فراهی، تهران، ایران.

^۴ استادیار دانشکده علوم و فنون فراهی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: mp.taghi@gmail.com

مقدمه

یکی از مواردی که همواره در نظام بین‌الملل و مباحث ژئوپلیتیکی به عنوان یک شاخص تاثیرگذار و مقوله‌ای مهم مورد مذاقه قرار می‌گیرد، بحث قدرت ملی کشورها و وضعیت دولت‌های همسایه و مجاور آنهاست که با توجه به خصیصه‌های کشور هدف و ویژگی‌های کشورهای همجوار می‌تواند بسترساز فرصت یا تهدید در ابعاد مختلف باشد. جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده کلی مستثنی نبوده و به سبب وسعت زیاد و موقعیت حساس ژئوپلیتیکی منطقه، در مواجهه با کشورهای همسایه، با بسترهایی از فرصت و تهدید نشأت گرفته از وضعیت و ویژگی‌های کشورها و مناطق همجوار برخوردار است و جمهوری اسلامی ایران مانند هر کشور دیگری به دنبال رسیدن به موقعیتی است که از توان دفاعی خود در قبال تهدیدات نظامی تا حد قابل قبولی اطمینان حاصل کند. این اطمینان خاطر، ممکن است موجب شود دیگر کشورها، به ویژه کشورهای پیرامونی احساس خطر کرده و متقابلاً سعی در جبران وضعیت دفاعی خود کنند. این وضعیت به معمای امنیتی در مطالعات راهبردی معروف است. حال چه باید کرد تا ضمن این که کشور توان دفاعی را به حد قابل قبولی می‌رساند، از گسترش تهدید نظامی، مسابقه تسلیحاتی، افزایش ناامنی و حضور قدرت‌های بزرگ جلوگیری کند (زندی، ۱۳۹۱: ۳۲).

تدوین راهبردهای نظامی به منظور ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی در منطقه غرب آسیا از دغدغه‌های همیشگی استراتژیست‌ها و مسئولین سیاسی و نظامی کشور بوده است. از این رو از سوی برخی صاحب‌نظران تلاش‌هایی در این حوزه صورت گرفته لیکن اغلب آنها منعکس کننده وضعیت جامع نبوده‌اند. در عین حال این تلاش‌ها عمدتاً منعکس کننده دیدگاه‌های غربی بوده و استفاده از آنها برای کشوری نظیر ج.ا.ا منطقی به نظر نمی‌رسد. در این پژوهش تلاش محقق بر این است که با شرحی (هر چند مختصر) بر وضعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی منطقه غرب آسیا، مؤلفه قدرت نظامی به عنوان یکی از مهمترین مؤلفه‌های تاثیرگذار بر تدوین راهبردهای دفاعی - نظامی ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا را احصاء نموده تا بلکه با بهره‌گیری از راهبردهای تحصیل شده، گزینه‌های مطلوب و مناسبی را فراروی تصمیم‌سازان حوزه‌های دفاعی - نظامی کشور قرار دهد. همچنین این تحقیق درصدد است تا پس از ارائه مبانی نظری، با لحاظ نمودن قابلیت‌ها و توانمندی‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران در این مدار و چارچوب تدوین شده، پاسخی مستدل و منطقی به این سوال که راهبردهای نظامی برای ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در منطقه غرب آسیا، کدامند؟ ارائه نماید.

در سال‌های پس از اشغال عراق توسط آمریکا و «موقعیت‌یابی ایران در حوزه ژئوپلیتیک مقاومت» نشانه‌های مختلفی از تهدید علیه ایران به کار گرفته شده است. بخش قابل توجهی از این

تهدیدات را جنگ نیابتی، جنگ‌های ناهمتراز، جنگ‌های کم‌شدت و جنگ‌های هویتی شکل داده است (پوستین‌چی و متقی، ۱۳۹۸: ۳۰۹).

از نگاه نخبگان سیاسی-امنیتی یک رابطه مستقیم بین تقویت قدرت ملی ایران و حفظ جایگاه این کشور در توازن قوای منطقه‌ای وجود دارد. این مساله هم به لحاظ بهره‌برداری از امتیاز ژئوپلیتیک ایران در قالب ادغام اقتصادی ایران با منطقه و هم به لحاظ دفع تهدیدات متقارن (آمریکا و رژیم اشغالگر قدس و اخیراً عربستان سعودی) و ناهمتراز (داعش و القاعده) امنیت ملی می‌باشد (برزگر، ۱۳۹۸: ۴۵).

حضور ایران در منطقه از سوی رقبای ژئوپلیتیک این کشور در سطح منطقه‌ای و فرمانطقه-ای «گسترش خواهانه» تلقی می‌شود. این در حالی است که ایران حضور منطقه‌ای خود را بیشتر در قالب دفع «مشکلات منطقه‌ای» و برای افزایش «امنیت نسبی» ضروری می‌داند. امروزه با بروز تهدیدات جدید برای امنیت ملی ایران به ویژه ظهور داعش از سال ۲۰۱۴ م. و همچنین شکل‌گیری ائتلاف ضدایرانی با مشارکت عربستان سعودی، رژیم اشغالگر قدس و آمریکا پس از ریاست جمهوری ترامپ از سال ۲۰۱۷ م. و خروج وی از توافق هسته‌ای (برجام) که با هدف تضعیف نقش و قدرت منطقه‌ای ایران صورت گرفته، سبب شده تا کفه‌ی ترازو در راهبرد سیاست خارجی ایران به نفع اصل بازدارندگی سنگین‌تر شود (همان، ۴۸).

تعیین نقش و جایگاه دفاعی-نظامی ج.ا.ا در قدرت ملی کشور یکی از پیچیده‌ترین فرایندهای مدیریت کلان جامعه بوده و استفاده از مدل‌های علمی می‌تواند نقش موثری در سیاست‌گذاری دولت‌ها در رابطه با این موضوعات داشته باشد.

بر همین اساس، به کارگیری نتایج حاصل از این تحقیق، کمک می‌کند که: بتوان نقش ج.ا.ا در امنیت‌زایی و امنیت‌افزایی در منطقه غرب آسیا را با سایر کشورها مستقر در این منطقه سنجیده و آن را ارتقاء داد.

نتایج این تحقیق به فرماندهان و استراتژیست‌ها کمک می‌کند که آثار تصمیمات مختلف خود را ملاحظه کرده و به‌موقع تصمیمات مقتضی برای حفظ موقعیت دفاعی-نظامی در هندسه قدرت نظامی در منطقه غرب آسیا اتخاذ نموده و پیش از وقوع حوادث ناخوشایند، برای آن‌ها چاره‌اندیشی کنند.

از دیدگاه سلبی، بی‌توجهی به نقش حساس ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی در منطقه غرب آسیا می‌تواند:

موجب غفلت نسبت به موضوع شده و درنهایت باعث عقب‌ماندن ج.ا.ا از سایر کشورهای واقع در این منطقه می‌گردد.

با توجه به این که اکثر متون و ادبیات موجود صرفاً به بحث در خصوص مباحث نظری قدرت پرداخته‌اند و خاستگاه این منابع نیز برای پاسخگویی به نیاز سایر جوامع به ویژه جوامع غربی می‌باشد؛ لذا کمبود دانش تولیدشده در ایران که متناسب با نیازهای بومی کشور باشد و نیز اهمیت روزافزون شناخت دقیق‌تر قدرت نظامی و ضرورت تبیین نقش دفاعی- نظامی در قدرت ملی، بیش از پیش خودنمایی می‌کند.

هر کشوری در نظام بین‌الملل به دنبال تأمین امنیت ملی خود است. یکی از پایه‌های اساسی و جدی امنیت ملی داشتن توان دفاعی مؤثر در قبال تهدیدات خارجی، به ویژه نظامی است که می‌تواند ساختار سیاسی و اجتماعی کشور را تحت تأثیر جدی قرار دهد. به واقع، توان دفاعی سطح اصلی و اولیه تأمین امنیت ملی هر کشور است و بدون آن، مفهوم امنیت ملی بی‌معنی خواهد بود. در ساختار موجود نظام بین‌الملل، هر واحد سیاسی باید خود به دنبال تأمین امنیت باشد و با افزایش توان خود، شرایط مناسب‌تری برای ارتقای امنیت ملی فراهم آورد. افزایش توان و قدرت هر کشور باعث افزایش اطمینان خاطر در آن کشور می‌شود. در شرایطی که کشور توان دفاعی قابل قبول داشته باشد، زمینه تهدید بیرونی کمتر شده و نوعی حالت بازدارندگی در روابط کشورها پدید می‌آید. ایجاد توازن قوا بین واحدهای سیاسی، یکی از روش‌های تأمین امنیت ملی کشورها محسوب می‌گردد.

موضوع قدرت منطقه‌ای دقیقاً پس از پایان نظام دو قطبی مطرح شده است. در نظام سلسله مراتب جهانی، قدرت‌های منطقه‌ای بازیگرانی می‌باشند که جایگاه و کارکردشان حائز اهمیت است. موضوع سلسله مراتب قدرت‌های منطقه‌ای را بوزان و ویور دست‌مایه یک کار پژوهشی ارزشمند قرار داده‌اند. آن‌ها در این بحث که در قالب «نظریه مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای» مطرح کرده‌اند، بین قدرت‌های بزرگ و ابرقدرت‌ها که در سطح جهانی عمل می‌نمایند و قدرت‌های منطقه‌ای که نفوذ آنها امکان دارد در منطقه خود زیاد باشد، اما در سطح جهانی مورد توجه واقع نشود، تمایز قائل شده‌اند. کسب موقعیت یک قدرت بزرگ مستلزم برخورداری از منابع مادی و شناسایی این موقعیت از طرف قدرت‌های بزرگ دیگر بوده است و این که اقدامات این کشور در عرصه بین‌الملل بر رفتار دیگر قدرت‌های بزرگ نتایج قابل مشاهده دارد. در مقابل، قدرت‌های منطقه‌ای، ساختار هر مجموعه امنیتی منطقه‌ای را تعریف می‌نماید. هر چند احتمال دارد توانایی آنها مورد توجه واقع شود اما این قدرت‌ها در عرصه منطقه، محدود شده‌اند و قدرت‌های بزرگ خارج از منطقه هم به آن‌ها در محاسبات قدرت جهانی توجه ننموده‌اند. از نظر آن‌ها، قدرت‌های منطقه‌ای ممکن است کشورهایی همانند ایران منابع مادی و ساختار فزاینده مناسبی نداشته باشند، اما به لحاظ اصالت تاریخی، فرهنگ راهبردی و موقعیت جغرافیایی، وضعیت مساعدی دارند. با

توجه به این که ج.ا.۱ در یکی از کانون‌های همیشگی بحران واقع شده، ارتقاء جایگاه دفاعی- نظامی آن در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا می‌تواند نقش مهمی در کنترل بحران‌ها ایفا کند، لذا این موضوع از جایگاه رفیعی در قدرت ملی کشور و حتی منطقه برخوردار بوده و در دهه‌ی آینده که ساختار قدرت با تحولات عدیده همراه خواهد بود، از اهمیت بیشتری برخوردار خواهد شد.

مبانی نظری

در حوزه مبانی نظری و به منظور تبیین مفاهیم پژوهش و رابطه بین آنان در این بخش به برخی تعاریف مرتبط پرداخته می‌شود:

- نظام بین‌الملل

مفهوم نظام بین‌الملل^۱، دارای دو معنای کلی در رشته‌ی روابط بین‌الملل یعنی عینی^۲ و انتزاعی^۳ است. نظام بین‌الملل در معنای عینی آن عبارت است از: مجموعه‌ای از دولت‌ها یا بازیگران بین‌المللی که به‌طور منظم در کنش با یکدیگر قرار دارند و در نتیجه تا حدی نسبت به یکدیگر دارای وابستگی متقابل می‌باشند. (یعنی شرایط و فعالیت‌های هر بازیگر بر دیگران تاثیر می‌گذارد و از آنها نیز تاثیر می‌پذیرد) بنابراین ویژگی مهم کنش این بازیگران این است که آنها نسبت به یکدیگر توجه دارند و به هم پاسخ می‌دهند. (به عبارت دیگر تصمیم‌گیری این بازیگران نیز دارای وابستگی متقابل است)

بدین ترتیب، نظام عبارت است از مجموعه‌ای عینی از بازیگران که پیوند درونی با یکدیگر دارند. این نظام تا زمانی که این بازیگران وجود دارند، وجود دارد و تنها زمانی تغییر می‌کند که تعداد بازیگران تغییر نماید یا هویت آنها دگرگون شود. اما مفهوم نظام بین‌الملل در معنای انتزاعی آن عبارت است از مناسبات و فرایندهایی که میان مجموعه‌ای از بازیگران درهم‌تنیده ایجاد شده است. این مفهوم به‌ویژه اشاره دارد به الگوهایی که از دل این مناسبات و فرایندها قابل تشخیص است. این الگوها شامل الگوی قدرت (قدرت واحد، دو قدرت، چند قدرت) الگوی سیاست‌ها (انقلابی یا معتدل)، سطح و الگوی منازعه، سطح و الگوی دسته‌بندی^۴ (میزان قطبی شدن)، و سطح همکاری یا میزان توسعه‌ی رژیم‌های بین‌المللی می‌باشد (حاجی یوسفی، ۱۳۸۴: ۷۸).

¹ International System

² Concrete

³ Analytic

⁴ Pattern of alignment

– توان دفاعی

توان دفاعی یک جامعه را نمی‌توان در توان نظامی آن خلاصه نمود، بلکه به ترکیبی از توان نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علم و فن‌آوری و جغرافیایی هر کشوری، توان دفاعی گویند (ناظمی اردکانی، ۱۳۹۳: ۷۲).

– مطالعات راهبردی

پژوهش و مطالعه راهبردی، در اصطلاح به آن دسته از پژوهش‌ها و مطالعات بنیادی گفته می‌شود که برای فراهم ساختن زمینه علمی لازم برای حل مسائل جاری و آتی انجام می‌گیرد. البته باید توجه داشت که پژوهش و مطالعه‌ای راهبردی به شمار می‌رود که ناظر به موضوعات و مسایل مهم و حیاتی، ناظر به اهداف کلان و بلندمدت و ناظر به محیط رقابتی باشد (جهانشاهی، ۱۳۹۳).

پیشینه‌شناسی

برزگر (۱۳۹۷)، مقاله‌ای با عنوان، "راهبرد سیاست خارجی ایران در توازن قوای منطقه‌ای"، را به رشته تحریر درآورده است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد ایران توسعه و امنیت پایدار خود را در حفظ موقعیت در توازن منطقه‌ای می‌بیند. گرایش ایران به همکاری‌های منطقه‌ای یا بازدارندگی تهدید از منطقه تا حد زیادی بستگی به جهت حرکت تحولات منطقه‌ای و به ویژه آینده روابط ایران و آمریکا دارد. آنچه مشخص است این که اکنون به دلایل مربوط به بازدارندگی، ایران خواهان تداوم حضور فعال در مسائل منطقه‌ای برای حفظ جایگاه متناسب خود در توازن قوای منطقه‌ای است. تجربه‌های حضور ایران در لبنان، عراق و افغانستان نشان می‌دهد که ایران حضور فعال در محیط اطراف خود را ضرورتی برای حفظ امنیت پایدار و تقویت قدرت ملی خود می‌داند. در این روند، گرایش ایران از حضور سخت و نظامی در منطقه به تدریج به حضور نرم و افزایش نفوذ سیاسی از طریق اتصال با گروه‌های سیاسی منطقه و حفظ نفوذ در دولت‌های دوست تغییر می‌یابد و بنظر محقق ضرورت ترکیب تدریجی دو راهبرد جاری سیاست خارجی و معرفی راهبرد سومی را اجتناب‌ناپذیر می‌داند که از آن به عنوان «ایران قوی از درون» یاد می‌کند.

دهقانی فیروزآبادی و عزیزی بساطی (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای با عنوان، "توانمندی موشکی در سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران در غرب آسیا (۲۰۰۱-۲۰۱۸م.)"، پرسشی را مطرح می‌نماید با این مضمون که موشک چه جایگاهی در سیاست دفاعی ج.ا. ایران در منطقه غرب آسیا دارد؟ مبنای پاسخ به این سؤال نظریه نواقع‌گرایی است و در پاسخ این فرضیه مطرح می‌شود که ج.ا. به دلیل ویژگی‌ها و امتیازات منحصر به فرد موشک و موانع و محدودیت‌های ناشی از تحریم‌های بین‌المللی به منظور حفظ موازنه قدرت و جلوگیری از شکل‌گیری هژمون

منطقه‌ای، به تقویت توانمندی بومی موشک‌های بالستیک شامل کوتاه‌برد، میان‌برد و دوربرد پرداخته و نتیجه می‌گیرد که معادلات دفاعی و امنیتی در غرب آسیا بسیار پیچیده است و موضوع موشک نیز مولفه‌ای تاثیرگذار بر این پیچیدگی می‌باشد؛ این امر موجب می‌شود تا هیچ نظریه‌ای نتواند به طور کامل موضوع را تبیین نماید.

رودگار^۱ (۲۰۱۷م)، در پژوهشی با عنوان، "تحلیل مقایسه‌ای رقابت استراتژیک در خاورمیانه و اقیانوس آرام - پاسفیک، نشان می‌دهد که با شناسایی موضوعات خاص سیاست‌گذاری که به رقابت استراتژیک در مناطق خاورمیانه و آسیا و اقیانوس آرام می‌پردازد، کمک می‌کند. این استراتژی‌ها، شامل استراتژی‌های بزرگ ایران، چین و کره شمالی از جمله بازیگران محوری منطقه در واکنش به حضور نظامی ایالات متحده در خلیج فارس، دریای چین جنوبی و شبه جزیره کره است.

هوشی سادات^۲ (۲۰۱۸م)، در پژوهشی با عنوان، "دیالکتیک سیاست خارجی ایران بعد از ۱۹۷۹م. در منطقه غرب آسیا"، به روابط خارجی ایران با منطقه غرب آسیا و آفریقای شمالی^۳ از زمان انقلاب اسلامی می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد عوامل داخلی شامل سیستم اعتقاد سیاست‌گذاران، علاقه به بقاء سیاسی، اقتصاد سیاسی، ژئوپلیتیک ایران و همچنین قلمرو جغرافیایی است. بنظر محقق؛ متغیرهای فراملی شامل ترتیب جهانی، وابستگی متقارن و نامتقارن و همچنین وضعیت سیستمی منطقه‌ای هستند. این مؤلفه‌های اصلی در روابط ایران با بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در منطقه غرب آسیا و آفریقای شمالی بسیار حیاتی است. بر خلاف دیالکتیک منفی یا متناقض ایرانی، دیالکتیک مثبت یا تعاونی ایرانی نتیجه اصلی تعامل عامل-ساختار در این منطقه است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ نوع تحقیق در زمره‌ی تحقیقات کاربردی و توسعه‌ای دسته‌بندی می‌گردد. این پژوهش به لحاظ روش تحقیق نیز در ردیف تحقیقات توصیفی-تحلیلی با روش آمیخته (کمی و کیفی) دسته‌بندی می‌گردد. چون پژوهشگر با رجوع به ادبیات نظری موجود، مفاهیم، تئوری‌ها و نظریه‌های موجود در حوزه‌ی مفهومی تحقیق را واکاوی، توصیف و تبیین نموده و ابعاد و مؤلفه‌های مختلف قدرت برتر دفاعی منطقه‌ای در حوزه نظامی را استخراج نموده است. جامعه

¹ Roudgar

² Houshisadat, Seyed Mohammad

³ West Asia and North Africa (WANA)

آماری این پژوهش محققان، کارشناسان، خبرگان حوزه‌ی امور نظامی و دفاعی و سیاست دفاعی هستند که سابقه و تجربه‌ی مدیریت و فرماندهی در سطوح بالای نیروهای مسلح را دارا بوده و به عنوان جامعه آماری این تحقیق شناخته می‌شوند که شامل ۵۰ نفر می‌باشند. تعداد ۱۰ نفر نیز از جامعه آماری، به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. در نمونه‌گیری هدفمند افرادی به عنوان نمونه انتخاب می‌شوند که در راستای اهداف پژوهش اشراف اطلاعاتی کاملی از موضوع پژوهش و امور مرتبط با آن داشته باشند. بنابراین در این پژوهش نیز کسانی به عنوان جامعه‌ی نمونه انتخاب شده‌اند که دارای مدرک دکتری و جایگاه‌های مدیریتی (رتبه ۱۹ به بالا) و حداقل ۲۵ سال سابقه فعالیت اجرایی یا آموزشی پژوهشی در حوزه‌های نظامی و دفاعی و آشنایی با موضوع داشته‌اند. در این پژوهش ابتدا با مطالعات اکتشافی، کلیه‌ی اسناد بالادستی از جمله تدابیر و فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی)، سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و قانون برنامه‌ی پنج ساله‌ی چهارم و پنجم جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌ی دفاعی مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت، سپس تئوری‌ها و مبانی نظری در حوزه‌ی متغیرهای پژوهش واکاوی شد و نظریه‌ی مبنایی پژوهش استخراج گردید. در مرحله‌ی بعد ضمن انجام مطالعات تطبیقی و محیط-شناسی، نقاط قوت و ضعف جمهوری اسلامی ایران در محیط داخلی و همچنین فرصت‌ها و تهدیدات جمهوری اسلامی در محیط بین‌المللی در حوزه نظامی و مدل مفهومی پژوهش طراحی شد. سپس گویه‌ها از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدات استخراج و بدین ترتیب ابزار سنجش پژوهش آماده گردید و شاخص‌های رواسنجی آن (روایی و پایایی) به صورت پایلوت در نمونه‌ی کوچکی از خبرگان حوزه‌ی نظامی اجرا شد و ضمن تأیید روایی بر اساس ضریب لاشه، پایایی آن نیز طبق ضریب آلفای کرونباخ (بالتر از ۰.۶) تأیید گردید.

پژوهشگر پس از استخراج گویه‌ها و سنجش روایی و پایایی آنها، گویه‌ها را در قالب پرسشنامه در حوزه‌ی نظامی تهیه کرده و بدین ترتیب ابزار گردآوری پژوهش به صورت پرسشنامه آماده گردید. همچنین از ابزار مصاحبه به منظور احصاء نظر خبرگان حوزه‌ی نظامی که در آن حوزه نیز صاحب‌نظر باشند، استفاده شده است. هدف از تجزیه و تحلیل، تبدیل داده‌ها به شکل قابل فهم و قابل تفسیر است، به نحوی که بتوان روابط متغیرهای گوناگون مرتبط با مسأله پژوهش را مورد مطالعه قرار داد. در این پژوهش نیز در تجزیه و تحلیل به دو شیوه به شرح زیر عمل شده است:

الف) روش توصیفی: در این روش میانگین، میانه، مد و نمای اطلاعات پژوهش محاسبه گردید.

ب) روش استنباطی

۱) ضریب لاشه: برای تعیین روایی سؤالات طراحی شده.

۲) ضریب آلفای کرونباخ: برای تعیین پایایی سؤالات طراحی شده.

- ۳) رگرسیون: جهت تعیین سهم هر کدام از ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های قدرت نظامی در تحقق قدرت برتر دفاعی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در حوزه نظامی.
- ۴) رتبه‌دهی فریدمن: برای اولویت‌بندی راهبردهای ارتقاء جایگاه قدرت نظامی ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا.
- ۵) روش SWOT برای تدوین راهبرد. (استخراج نقاط قوت و ضعف جمهوری اسلامی ایران در محیط داخلی و فرصت‌ها و تهدیدات در محیط خارجی در حوزه‌ی نظامی)

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

در این پژوهش به منظور بررسی آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده تا در ابتدا میزان تأثیر عوامل داخلی و خارجی در ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا مشخص گردد. بدین منظور پرسشنامه‌ای مبتنی بر ۹۶ سؤال در مورد عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر این حوزه تنظیم گردیده است.

ماحصل نظرخواهی در خصوص عوامل داخلی و خارجی مؤثر در ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا به ترتیب طی ۴۵ و ۵۱ گویه از جامعه نمونه احصاء، که به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده، به صورت پرسش‌نامه مطرح و در مقیاس رتبه‌ای ارزیابی و نتایج پس از پاسخ‌های حاصله به سؤالات مطرح شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید احصاء شده از پرسشنامه

تعیین وزن‌ها (درجه اهمیت) و امتیاز موزون وضع موجود عوامل داخلی با توجه به تجزیه و تحلیل آماری و فراوانی داده‌های عوامل داخلی که از پرسش‌نامه‌های جمع‌آوری شده از جامعه‌ی خبره بدست آمده، وزن وضع موجود هر یک از سؤالات به شرح جدول ذیل محاسبه گردید.

لازم به ذکر است که وزن وضع موجود هر عامل را با امتیازی بین ۱ تا ۵ مشخص می‌کنیم. برای وزن‌دهی به عوامل بر اساس میزان تأثیر و اهمیتی که در تدوین راهبرد برای سازمان دارند، ابتدا نمره‌ای تحت عنوان وزن عامل (درجه اهمیت) داده می‌شود، بدین منظور از عدد ۱ برای عواملی که کم‌ترین اهمیت و از عدد ۵ برای عواملی که بیشترین تأثیر را در تدوین راهبرد دارند براساس نظر خبرگان متخصص و ذی‌نفعان سازمان استفاده می‌کنیم. پس از جمع‌آوری داده‌ها، میانگین ارزش اختصاص یافته به هر عامل را که از جامعه خبره و متخصص بدست آمده است، محاسبه کرده و سپس بردار حاصل را نرمالیزه می‌کنیم تا وزن‌های بین صفر تا یک برای هر عامل بدست آمده و مجموع اوزان نیز یک شود. بر این اساس برای این که بتوانیم به ماتریس ارزیابی عوامل

داخلی دست‌یابیم در ابتداء عوامل داخلی را که بیشتر به قضاوت‌های شهودی و نقطه نظرات جامعه‌ی خیره و ذی‌نفعان تکیه دارد، را تعیین و پس از جمع‌آوری اطلاعات، مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف عوامل داخلی که نقش مؤثر و عمده‌ای در حوزه بعد موردنظر ایفا می‌نمایند را بر اساس نظرات جامعه‌ی خیره صورت گرفته شناسایی و مشخص می‌کنیم.

محاسبه‌ی امتیاز موزون وضع موجود عوامل داخلی

برای محاسبه‌ی امتیاز وزن موزون وضع موجود عوامل داخلی، وزن (درجه اهمیت) هر عامل را در امتیاز حاصل از میانگین وضع موجود نقطه نظرات خبرگان ضرب نموده و برای هر یک از سطرهای جدول در ستون امتیازات موزون ثبت می‌کنیم.

جدول (۱) محاسبه‌ی وزن‌ها (درجه اهمیت) و امتیاز موزون نقاط قوت و ضعف عوامل داخلی

رتبه	نقاط قوت و ضعف	وضع موجود	وضع مطلوب	وزن (درجه اهمیت)	امتیاز موزون
۱	ژئوپلیتیک عالی در مقایسه با ظرفیت ژئوپلیتیکی محدود اغلب کشورهای منطقه	۴/۴	۴/۹	۰/۰۵۲	۰/۲۲۸۸
۲	خوداتکایی ن.م در دستیابی به فناوری‌های نظامی پیشرفته و مورد نیاز	۴/۳	۴/۹	۰/۰۲۷	۰/۱۱۶۱
۳	اصل وحدت فرماندهی	۴/۵	۴/۸	۰/۰۴۵	۰/۲۰۲۵
۴	توانایی قدرت نرم و هوشمند ج.ا.ا در مقابله با هر نوع تهدید	۴/۳	۴/۹	۰/۰۳۵	۰/۱۵۰۵
۵	سازماندهی و ساماندهی ن.م انقلابی و مدافع انقلاب	۳/۶	۴/۰	۰/۰۴۵	۰/۱۱۶۲۰
۶	مردمی بودن دفاع و تشکیل بسیج	۴/۵	۴/۷	۰/۰۳۹	۰/۱۱۷۵۵
۷	توان موشکی و پهپادی ج.ا.ا	۳/۷	۴/۹	۰/۰۲۷	۰/۰۹۹۹
۸	در تیررس بودن همه پایگاه‌های نیروهای فرمانطقه‌ای در جغرافیای ج.ا.ا و محور مقاومت	۳/۷	۳/۹	۰/۰۳۲	۰/۱۱۸۴

رتبه	نقاط قوت و ضعف	وضع موجود	وضع مطلوب	وزن (درجه اهمیت)	امتیاز موزون
۹	بومی سازی دفاع و ساز و برگ و تجهیزات نظامی	۳/۸	۴/۸	۰/۰۳۲	۱۲۱۶ ۰
جمع امتیاز موزون قوت					۱۳۷۵ ۳
۱-۸	۱	ضعف مفرط در حفاظت از اطلاعات نظامی و حیاتی کشور	۲/۴	۰/۲	۰/۱۱۸
	۲	عدم انسجام درونی نهادهای دولتی و نظامی	۲/۵	۰/۳	۲۲۲۵ ۰
	۳	عملیاتی نشدن تحقیقات علمی در حوزه نظامی	۲/۳	۰/۳	۱۹۵۵ ۰
	۴	شکاف بین وضعیت موجود و ارتش مدرن	۲/۱	۰/۳	۱۷۸۵ ۰
	۵	نبود تعریف مشخص از اقتصاد دفاعی و وابستگی به اقتصاد دولتی	۲/۱	۰/۴	۱۶۵۹ ۰
	۶	دوگانگی در سازه دفاعی ج.ا.ا و نبود نظام هماهنگ و یکپارچه تصمیم گیری و پشتیبانی از تصمیم در ن.م	۳/۰	۰/۶	۰/۲۹۱
	۷	ضعف در دیپلماسی دفاعی و اتخاذ رویکردهای راهبردی و بلند مدت	۲/۲	۰/۵	۱۶۹۴ ۰
	۸	موانع موجود در فرایند دسترسی به برخی فناوری ها و تجهیزات خاص دفاعی و نظامی	۲/۵	۰/۴	۲۰۷۵ ۰
جمع امتیاز موزون ضعف					۱۶۱۰ ۳
جمع کل					۰/۲۳۵ ۱

تحلیل وضع موجود عوامل داخلی

با محاسبه ی صورت گرفته و میانگین عوامل داخلی و از طرفی با توجه به جمع امتیازات موزون محاسبه شده در جداول فوق (نمره ی دریافتی در وضعیت موجود عوامل داخلی کمتر از ۳ به دست

آمده) این‌طور استنباط و نتیجه‌گیری می‌گردد که سازمان از نظر عوامل داخلی دچار ضعف می‌باشد.

تعیین وزن‌ها (درجه اهمیت) و امتیاز موزون وضع موجود عوامل خارجی

با توجه به تجزیه و تحلیل آماری و فراوانی داده‌های عوامل خارجی که از پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده از جامعه‌ی خبره بدست آمده، وزن وضع موجود هر یک از سؤالات به شرح جدول زیر محاسبه گردید. لازم به ذکر است که وزن وضع موجود هر عامل را با امتیازی بین ۱ تا ۵ مشخص می‌کنیم. برای وزن‌دهی به عوامل بر اساس میزان تأثیر و اهمیتی که در تدوین راهبرد برای سازمان دارند، ابتدا نمره‌ای تحت عنوان وزن عامل (درجه اهمیت) داده می‌شود، بدین منظور از عدد ۱ برای عواملی که کم‌ترین اهمیت و از عدد ۵ برای عواملی که بیشترین تأثیر را در تدوین راهبرد دارند براساس نظر خبرگان متخصص و ذی‌نفعان سازمان استفاده می‌کنیم. پس از جمع‌آوری داده‌ها، میانگین ارزش اختصاص یافته به هر عامل را که از جامعه خبره و متخصص بدست آمده است، محاسبه کرده و سپس بردار حاصل را نرمالیزه می‌کنیم تا وزن‌های بین صفر تا یک برای هر عامل بدست آمده و مجموع اوزان نیز یک شود. بر این اساس برای این که بتوانیم به ماتریس ارزیابی عوامل خارجی دست یابیم در ابتداء عوامل خارجی را که بیشتر به قضاوت‌های شهودی و نقطه نظرات جامعه‌ی خبره و ذی‌نفعان تکیه دارد، تعیین می‌کنیم، پس از جمع‌آوری اطلاعات مهم‌ترین نقاط فرصت و تهدید عوامل خارجی که نقش مؤثر و عمده‌ای در حوزه نظامی ایفا می‌نمایند و بر اساس نظرات جامعه‌ی خبره صورت گرفته، شناسایی و مشخص می‌کنیم.

محاسبه‌ی امتیاز موزون وضع موجود عوامل خارجی

برای محاسبه‌ی امتیاز وزن موزون وضع موجود عوامل خارجی، وزن (درجه اهمیت) هر عامل را در امتیاز حاصل از میانگین وضع موجود نقطه نظرات خبرگان ضرب نموده و برای هر یک از سطرهای جدول در ستون امتیازات موزون ثبت می‌کنیم.

جدول (۲) محاسبه وزن‌ها (درجه اهمیت) و امتیاز موزون نقاط فرصت و تهدید عوامل خارجی

رتبه	وضعیت	فرصت‌ها و تهدیدها	وضع موجود	وضع مطلوب	وزن (درجه اهمیت)	امتیاز موزون
۱	رضایت	برخورداری از قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی	۴/۱	۴/۷	۰/۰۴۴	۰/۱۸۰۴

رتبه	ردیف	فرصت ها و تهدیدها	وضع موجود	وضع مطلوب	وزن (درجه اهمیت)	امتیاز موزون
	۲	سوء سابقه استعماری و استکباری قدرت‌های غربی در منطقه	۴/۴	۴/۷	۰/۰۵۰	۰/۲۲۰۰
	۳	غیربومی بودن بخش عمده ظرفیت‌های نظامی کشورهای منطقه و وابستگی آنها به کشورهای فرامنطقه‌ای	۳/۶	۴/۶	۰/۰۴۵	۰/۱۶۲۰
	۴	اقبال مردم منطقه به ایده‌های ضداستکباری انقلاب اسلامی	۴/۴	۴/۸	۰/۰۵۴	۰/۲۳۷۶
	۵	وجود اکثریت شیعی کشورهای عراق، آذربایجان و لبنان و اقلیت‌های شیعی در سایر کشورها	۴/۳	۴/۸	۰/۰۵۲	۰/۲۲۳۶
	۶	ظرفیت نقش‌آفرینی در حوزه محور مقاومت	۴/۶	۴/۹	۰/۰۶۲	۰/۲۸۵۲
	جمع امتیاز موزون فرصت					
تهدید	۱	قدرت رسانه‌ای و توان بالای عملیات روانی دشمن	۲/۵	۰/۲	۰/۰۶۸	۰/۱۷۰۰
	۲	برخورداری قدرت‌های فرامنطقه‌ای از پایگاه‌های نظامی و جاسوسی در کشورهای همجوار ج.ا.ا.	۲/۵	۰/۲	۰/۰۶۷	۰/۱۶۷۵
	۳	برتری و توانایی فناوری و دانش نظامی دشمن	۲/۲	۰/۴	۰/۰۵۶	۰/۱۲۳۲
	۴	وجود اهداف متعدد حیاتی و حساس (اقتصادی، نظامی و ...) در ابعاد وسیع سرزمینی	۲/۴	۰/۴	۰/۰۶۲	۰/۱۴۸۸
	۵	تجهیز کشورهای منطقه به تسلیحات نظامی خاص و پیشرفته	۲/۳	۰/۵	۰/۰۶۳	۰/۱۴۴۹
	۶	تحریم‌های کشورهای غربی و اروپایی و کارشکنی کشورهای روسیه و چین و اروپای شرقی در عمل به تعهدات	۲/۵	۰/۳	۰/۰۷۰	۰/۱۷۵۰

رتبه	ردیف	فرصت‌ها و تهدیدها	وضع موجود	وضع مطلوب	وزن (درجه اهمیت)	امتیاز موزون
۷		عادی‌سازی روابط رژیم اشغالگر قدس با کشورهای منطقه و تشکیل ائتلاف‌های ضدایرانی	۲/۵	۰/۳	۰/۰۶۸	۰/۱۷۰۰
۸		وجود تفکرات افراطی و تکفیری در منطقه و اقبال بخشی جوانان منطقه به آن	۲/۰	۰/۶	۰/۰۵۰	۰/۱۰۰۰
۹		وجود رژیم اشغالگر قدس در منطقه و حمایت ویژه قدرت‌های غربی از آن	۲/۴	۰/۳	۰/۰۶۶	۰/۱۵۸۴
۱۰		حجم بالای حملات سایبری دشمن علیه ج.ا.ا	۲/۴	۰/۴	۰/۰۶۴	۰/۱۵۳۶
۱۱		وجود دولت‌های استبدادی که ایده انقلاب اسلامی را عامل تضعیف قدرت و حاکمیت خود می‌دانند.	۲/۳	۰/۴	۰/۰۵۹	۰/۱۳۵۷
		جمع امتیاز موزون تهدید				۱.۶۴۷۱
		جمع				۰.۳۳۸۳
					۱	-

تحلیل وضع موجود عوامل خارجی

با محاسبه‌ی صورت گرفته و مدنظر قرار دادن میانگین عوامل خارجی و جمع امتیازات موزون محاسبه شده در جداول بالا (نمره‌ی دریافتی در وضعیت موجود کمتر از ۳ به دست آمده) این‌طور استنباط و نتیجه‌گیری می‌گردد که؛ کشور از نظر عوامل خارجی مورد تهدید می‌باشد.

رسم نمودار موقعیت راهبردی

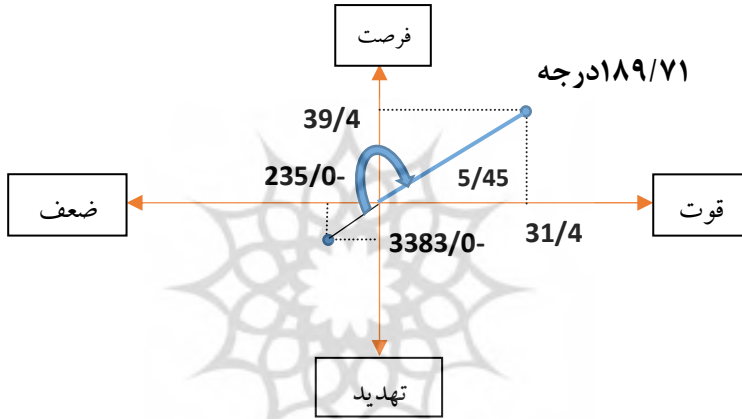
جدول زیر جمع نمرات موزون گروه‌ها را نشان می‌دهد:

جدول (۳) نمرات موزون گروه‌ها

۱/۳۷۵۳	قوت
۱/۶۱۰۳	ضعف
۱/۳۰۸۸	فرصت
۱/۶۴۷۱	تهدید

با این شرایط اگر چهار گروه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها را طوری بر روی محورهای مختصات قرار دهیم که فرصت‌ها y مثبت، تهدیدها y منفی، قوت‌ها x مثبت و ضعف‌ها x منفی در نظر گرفته شوند، جمع جبری x ها طول یک نقطه و جمع جبری y ها عرض همان نقطه را نشان می‌دهد.

محورهای مختصات را نیز بر همین اساس رسم و نقطه مورد بحث را روی آن مشخص می‌کنیم و از مرکز پاره خطی را تا آن نقطه ترسیم می‌کنیم. این بردار بیانگر وضع موجود است. نقطه مطلوب در این دستگاه مختصات، برداری با زاویه 45° درجه می‌باشد و هدف مشخص کردن زاویه بین این دو بردار است تا با اختصاص امکانات لازم از وضع موجود به وضع مطلوب برسیم. شکل زیر در قالب یک نمودار بیان‌کننده موارد ذکر شده می‌باشد:

نمودار (۱) مشخصات منطقه راهبردی

بنابراین بردار وضع موجود دارای اختلاف زاویه $189/71$ تا $45/5$ درجه است. در این شرایط لازم است با اختصاص امکانات به نقطه مطلوب برسیم، لذا ضروری است امکانات به صورتی بهینه تقسیم شود. با بدست آوردن مجموع ضرایب گروه‌ها می‌توانیم امکانات موجود را طوری در راستای رفع ضعف‌ها و تهدیدها و همچنین بکارگیری قوت‌ها و فرصت‌ها تقسیم کنیم که رسیدن به نقطه مطلوب امکانپذیر گردد. بدین منظور امکانات مورد نیاز ابتدا در بین مجموع قوت‌ها و ضعف‌ها و سپس بین مجموع فرصت‌ها و تهدیدها و نهایتاً بین هر یک حسب درصد تقسیم شده است.

وضعیت فعلی برابر نمودار و محاسبات صورت گرفته در حالت تدافعی بوده و نشان‌دهنده‌ی این مطلب می‌باشد که شدت نقاط ضعف و تهدیدات نسبت به نقاط قوت و فرصت‌ها بیشتر بوده و

لذا باید با استفاده از نقاط قوت و فرصت‌های پیش رو، نسبت به پوشاندن ضعف‌ها و خنثی‌سازی تهدیدات اقدام تا بتوان وضعیت تدافعی فعلی را به وضعیت مطلوب نزدیکتر نمود.

راهبردهای ارتقاء جایگاه دفاعی نظامی ج.ا.ا در منطقه غرب آسیا:

با تحلیل جدول SWOT، راهبردهای ۹ گانه ارتقاء جایگاه نظامی ج.ا.ا در منطقه غرب آسیا به شرح زیر استخراج گردیده است:

جدول (۴) تجزیه و تحلیل SWOT

ضعف‌ها (W)	قوت‌ها (S)	ماتریس SWOT
<ul style="list-style-type: none"> • ضعف مفرط در حفاظت از اطلاعات، تاسیسات و اماکن نظامی و حیاتی کشور. • عدم انسجام درونی نهادهای دولتی و نظامی. • عملیاتی نشدن تحقیقات علمی در حوزه نظامی. • شکاف بین وضعیت موجود و ارتش مدرن. • نبود تعریف مشخص از اقتصاد دفاعی و وابستگی به اقتصاد دولتی. • دوگانگی در سازه دفاعی ج.ا.ا و نبود نظام هماهنگ و یکپارچه تصمیم‌گیری و پشتیبانی از تصمیم در ن.م. • ضعف در دیپلماسی دفاعی و اتخاذ رویکردهای راهبردی و بلند مدت. • موانع موجود در فرایند دسترسی به برخی فناوری‌ها و تجهیزات خاص دفاعی و نظامی. 	<ul style="list-style-type: none"> • ژئوپلیتیک عالی در مقایسه با ظرفیت ژئوپلیتیکی محدود اغلب کشورهای منطقه. • خوداتکایی ن.م در دستیابی به فناوری‌های نظامی پیشرفته و مورد نیاز. • اصل وحدت فرماندهی. • توانایی قدرت نرم و هوشمند ج.ا.ا در مقابله با هر نوع تهدید. • سازماندهی و ساماندهی ن.م انقلابی و مدافع انقلاب. • مردمی‌بودن دفاع و تشکیل بسیج. • توان موشکی و پهپادی ج.ا.ا. • در تیررس بودن همه پایگاه‌های نیروهای فرماندهی در جغرافیای ج.ا.ا و محور مقاومت. • بومی‌سازی دفاع و ساز و برگ و تجهیزات نظامی. 	<p>ماتریس SWOT چشم‌انداز: دستیابی به راهبردهای نظامی ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا</p>
<p>۱- افزایش ضریب حفاظت از اطلاعات، تاسیسات و اماکن نظامی و حیاتی کشور از</p>	<p>۱- افزایش قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی از طریق ژئوپلیتیک عالی در مقایسه</p>	<p>فرصت‌ها (O)</p> <ul style="list-style-type: none"> • برخورداری از قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی.

<p>طریق نفوذ در سامانه‌های غیربومی نظامی کشورهای منطقه با تاکید بر توان موشکی و پهپادی ج.ا.ا. ۲- تقویت دیپلماسی دفاعی از طریق استفاده از ظرفیت وجود اکثریت شیعی در کشورهای عراق، آذربایجان و لبنان و اقلیت‌های شیعی در سایر کشورها با تاکید بر سازماندهی و ساماندهی ن.م. انقلابی و مدافع انقلاب.</p>	<p>با ظرفیت ژئوپلیتیک محدود اغلب کشورهای منطقه به منظور اتخاذ رویکردهای راهبردی و بلند مدت نظامی ۲- کاهش میزان نفوذ قدرت‌های غربی در منطقه از طریق مردمی بودن دفاع و تشکیل بسیج با تاکید بر انسجام درونی نهادهای دولتی و نظامی.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • سوء سابقه استعماری و استکباری قدرت‌های غربی در منطقه. • غیربومی بودن بخش عمده ظرفیت‌های نظامی کشورهای منطقه و وابستگی آنها به کشورهای فرامنطقه‌ای. • اقبال مردم منطقه به ایده‌های ضداستکباری انقلاب اسلامی. • وجود اکثریت شیعی کشورهای عراق، آذربایجان و لبنان و اقلیت‌های شیعی در سایر کشورها. • ظرفیت نقش‌آفرینی در حوزه محور مقاومت.
<p>۱- کاهش اثر برتری و توانایی فناوری و دانش نظامی دشمن از طریق عملیاتی نمودن تحقیقات علمی و دانشگاهی در حوزه نظامی با تاکید بر خوداتکایی ن.م. در دستیابی به فناوری- های نظامی پیشرفته و مورد نیاز.</p> <p>۲- افزایش میزان ضریب حفاظت از اهداف متعدد حیاتی و حساس (نظامی، اقتصادی و...) در ابعاد وسیع سرزمینی از طریق تدوین اقتصاد دفاعی</p>	<p>۱- کاهش اثر تحریم‌های نظامی کشورهای غربی از طریق بومی سازی دفاع و سازو برگ و تجهیزات نظامی با تاکید بر استفاده از ظرفیت سوء سابقه استعماری و استکباری قدرت‌های غربی در منطقه.</p> <p>۲- کاهش آسیب‌های ناشی از حملات سایبری دشمن از طریق استفاده از ظرفیت قدرت نرم و هوشمند نیروهای نظامی ج.ا.ا. با تاکید بر برخورداری ج.ا.ا. از قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی.</p>	<p>تهدیدها (T)</p> <ul style="list-style-type: none"> • قدرت رسانه‌ای و توان بالای عملیات روانی دشمن. • برخورداری قدرت‌های فرامنطقه‌ای از پایگاه‌های نظامی و جاسوسی در کشورهای همجوار ج.ا.ا. • برتری و توانایی فناوری و دانش نظامی دشمن. • وجود اهداف متعدد حیاتی و حساس (اقتصادی، نظامی و...) در ابعاد وسیع سرزمینی. • تجهیز کشورهای منطقه به تسلیحات نظامی خاص و پیشرفته. • تحریم‌های کشورهای غربی و اروپایی و کارشکنی کشورهای روسیه و چین و اروپای شرقی در عمل به تعهدات.

<p>به منظور دور شدن از وابستگی به اقتصاد دولتی.</p>	<p>۳- مقابله با قدرت رسانه‌ای و توان بالای عملیات روانی دشمن در حوزه نظامی از طریق استفاده از ظرفیت بالای اصل وحدت فرماندهی در ن.م با تاکید بر انسجام درونی نهادهای درونی و نظامی.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • عادی‌سازی روابط رژیم اشغالگر قدس با کشورهای منطقه و تشکیل ائتلاف‌های ضدایرانی. • وجود تفکرات افراطی و تکفیری در منطقه و اقبال بخشی جوانان منطقه به آن. • وجود رژیم اشغالگر قدس در منطقه و حمایت ویژه قدرت‌های غربی از آن. • حجم بالای حملات سایبری دشمن علیه ج.ا.ا. • وجود دولت‌های استبدادی که ایده انقلاب اسلامی را عامل تضعیف قدرت و حاکمیت خود می‌دانند.
---	--	--

جدول (۵) راهبردهای ارتقاء جایگاه نظامی ج.ا.ا در منطقه غرب آسیا

<p>امتیازات رتبه‌بندی براساس محاسبه ضریب نزدیکی نسبت به حالت ایده‌آل</p>	<p>عنوان راهبرد</p>	<p>نوع راهبرد</p>	<p>ردیف</p>
<p>۰.۸۱۵۲۶۴۸۲</p>	<p>کاهش اثر تحریم‌های نظامی کشورهای غربی از طریق بومی - سازی دفاع و ساز و برگ و تجهیزیات نظامی با تاکید بر استفاده از ظرفیت سوء سابقه استعماری و استکباری قدرت‌های غربی در منطقه.</p>	<p>ST</p>	<p>۱</p>
<p>۰.۶۳۵۳۳۸۶۵۲</p>	<p>کاهش آسیب‌های ناشی از حملات سایبری دشمن از طریق استفاده از ظرفیت قدرت نرم و هوشمند نیروهای نظامی ج.ا.ا به منظور برخورداری از قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی ج.ا.ا.</p>	<p>ST</p>	<p>۲</p>
<p>۰.۸۶۴۳۶۷۲۴۸</p>	<p>مقابله با قدرت رسانه‌ای و توان بالای عملیات روانی دشمن در حوزه نظامی از طریق استفاده از ظرفیت بالای اصل وحدت فرماندهی در ن.م با تاکید بر افزایش انسجام درونی نهادهای دولتی و نظامی.</p>	<p>ST</p>	<p>۳</p>

رتبه‌بندی براساس امتیازات محاسبه ضریب نزدیکی نسبت به حالت ایده‌آل	عنوان راهبرد	نوع راهبرد	ردیف
۰.۴۲۶۶۸۰۰۳۳	کاهش اثر برتری و توانایی فناوری و دانش نظامی دشمن از طریق عملیاتی نمودن تحقیقات علمی و دانشگاهی در حوزه نظامی با تاکید بر خوداتکایی ن.م در دستیابی به فناوری‌های نظامی پیشرفته و مورد نیاز.	WT	۴
۰.۴۰۲۶۳۹۵۰۲	افزایش میزان ضریب حفاظت از اطلاعات نظامی و حیاتی کشور از طریق تدوین اقتصاد دفاعی به منظور دور شدن از وابستگی به اقتصاد دولتی.	WT	۵
۰.۳۶۵۸۷۱۴۹۶	افزایش میزان ضریب حفاظت از اهداف متعدد حیاتی و حساس (نظامی، اقتصادی و...) در ابعاد وسیع سرزمینی، از طریق نفوذ در سامانه‌های غیربومی نظامی کشورهای منطقه با تاکید بر توان موشکی و پهپادی ج.ا.ا.	WO	۶
۰.۳۵۳۴۸۷۶۳۱	تقویت دیپلماسی دفاعی از طریق استفاده از ظرفیت اکثریت شیعی در کشورهای عراق، آذربایجان و لبنان و اقلیت‌های شیعی در سایر کشورها و با تکیه بر سازماندهی و ساماندهی ن.م انقلابی و مدافع انقلاب.	WO	۷
۰.۶۱۲۴۷۴۴۶	افزایش قدرت نرم منطقه‌ای و جهانی از طریق ژئوپلیتیک عالی در مقایسه با ظرفیت ژئوپلیتیک محدود اغلب کشورهای منطقه به منظور اتخاذ رویکردهای راهبردی و بلند مدت نظامی.	SO	۸
۰.۵۷۴۸۷۶۸۳۷	کاهش میزان نفوذ قدرت‌های غربی در منطقه با استفاده از ظرفیت مردمی بودن دفاع و تشکیل بسیج با تاکید بر یکپارچه نمودن تصمیم‌گیری و پشتیبانی از تصمیم در ن.م.	SO	۹

در نتیجه پس از محاسبات صورت گرفته با تکنیک TOPSIS راهبردهای احصاء شده به شرح زیر رتبه‌بندی و مرتب‌سازی گردید:

«راهبرد ۳ < راهبرد ۱ < راهبرد ۲ < راهبرد ۸ < راهبرد ۹ < راهبرد ۴ < راهبرد ۵ < راهبرد ۶ < راهبرد ۷»

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که راهبرد سوم از مناسب‌ترین راهبردها به شمار می‌رود. لذا «مقابله با قدرت رسانه‌ای و توان بالای عملیات روانی دشمن در حوزه نظامی از طریق استفاده از ظرفیت بالای اصل وحدت فرماندهی در ن.م با تاکید بر افزایش انسجام درونی نهادهای دولتی

و نظامی» مناسب‌ترین راهبرد برای کسب قدرت برتر نظامی در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، ارائه راهبردهای مناسب برای ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا است. داده‌های این پژوهش در دو بخش تهیه و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند:

۱- در بخش اول برای تدوین راهبردهای اجرایی، از ابزارهای پژوهش عملیاتی و ریاضی با روش نوین (SWOT) استفاده شده است.

۲- در بخش دوم ضمن تدوین راهبردهای ارتقاء جایگاه ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا و اولویت‌بندی راهبردهای مذکور، مطلوبیت آنها نیز تعیین شده و دستگاه مختصات دکارتی، جمع جبری ارزش‌ها، ضریب زاویه یک خط در صفحه، تخصیص منابع، جدول سؤالات و ماتریس تاپسیس از مواردی است که در فرایند تدوین راهبردها مورد استفاده قرار گرفته است. یافته‌های این تحقیق را می‌توان در قالب راهبردهای تدوین شده در دو بعد قدرت‌افزایی و قدرت-سازی جهت ارتقاء جایگاه نظامی ج.ا.ا در هندسه قدرت نظامی منطقه غرب آسیا مورد توجه قرار داد. در بعد قدرت‌افزایی اگر ج.ا.ا نوعی موازنه در حوزه منطقه‌ای به موازات تاثیرگذاری بر معادلات نظامی از طریق بهره‌برداری از موقعیت راهبردی و ایجاد و بهره‌گیری از قدرت نهضتی انجام دهد، در آن شرایط بسیاری از مخاطره‌ها و تهدیدات منطقه‌ای ایران کاهش می‌یابد. این اقدام مستلزم آن است که ایران متناسب با تهدیدات، برخوردها و محیط امنیتی پیرامونش، با بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود ضمن تهدیدسوزی و مقابله با کانون‌های تهدید و فرصت‌سازی، راهبرد نظامی خود را جهت اقدام بازدارنده انجام دهد تا بتواند انتظارات را بر مبنای عزت، اقتدار و تولید قدرت برآورده سازد. در بعد قدرت‌سازی و ارتقاء جایگاه نظامی ج.ا.ا در منطقه غرب آسیا، دستگاه‌های ذیربط بایستی با دیپلماسی دفاعی منطقی در نیروهای مسلح، عملکرد فعالیت‌های دیپلماسی دفاعی - نظامی را با سایر کشورهای رقیب در سطح منطقه و بین‌الملل مقایسه نمایند و با مرتفع-کردن ضعف‌ها و تقویت قوت‌ها با استفاده از فرصت‌های موجود، از طریق اجرای فعالیت‌های دیپلماسی دفاعی - نظامی به صورت هدفمندتر و گسترده‌تر، تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران را از بین برده یا کاهش دهند تا از آن طریق امنیت‌زایی و ثبات‌سازی بیشتری در محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران صورت گیرد.

ب: پیشنهادها

از آنجایی که اجرایی شدن راهبردهای پیشنهاد شده در این پژوهش مستلزم عملیاتی نمودن (تعیین اهداف کوتاه مدت، تدوین راهبردهای وظیفه‌ای، تعیین سیاست‌ها و...) و نهادینه کردن (طراحی ساختار سازمانی متناسب با راهبردها، متناسب سازی فرهنگ سازمانی با راهبردها، استقرار نظام بودجه و اعتبار مناسب و بکارگیری مدیران عالی جهت اجرایی شدن راهبردها) آنهاست؛ بنابراین لازم است جهت اجرای راهبردها، سازمان‌ها و ارگان‌های مرتبط همکاری لازم را با ستادکل نیروهای مسلح و وزارت دفاع و پشتیبانی ن.م به عمل آورند.

قدردانی

این مقاله از پایان نامه دوره دکتری حرفه‌ای جنگ دانشگاه دافوس آجا استخراج شده است. نویسندگان بر خود لازم می دانند از همکاری و مساعدت دست اندرکاران فصلنامه آینده پژوهی دفاعی دافوس آجا، دوست و همکار عزیزم جناب آقای مهدی کریم پور، رئیس دانشکده جنگ دکتر علی نیازی، دبیر جلسه شورای عالی دانشگاه جناب سیدکمال‌الدین سیدزاده و معاونین محترم آموزش و پژوهش دانشگاه آقایان غلامرضا نصیرپور و دکتر حسین مسلمی و بویژه از شخص فرمانده محترم دافوس آجا استاد ارجمند و گرامی آقای دکتر حسین ولیوند زمانی که ما را در انجام و ارتقای کیفی این پژوهش یاری دادند، کمال سپاسگزاری را داشته باشند.

منابع

- اعرابی، سیدمحمد. (۱۳۸۵). الگوهای مناسب در یکپارچه سازی مدل‌های مدیریت استراتژیک و تأمین اهداف سند چشم‌انداز، *فصلنامه مطالعات دفاعی/ استراتژیک*، ۷(۲۸): ۱۲۶-۱۲۱.
- بلوچی، حیدرعلی. (۱۳۸۷). روش‌های محاسبه‌ی هزینه‌های دفاعی کشور، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، ۶(۲۳): ۸۱-۸۸.
- پرهیزکار، محمد مهدی و آقاجانی‌افروزی، علی‌اکبر. (۱۳۹۰). *روش‌شناسی تحقیق پیشرفته در مدیریت با رویکرد کاربردی*، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- پوستین‌چی، زهره و متقی، ابراهیم. (۱۳۹۸). *امنیت منطقه‌ای در شرایط آشوب؛ دولت قوی یا منطقه قوی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- حسن بیگی، ابراهیم. (۱۳۹۰). *مدیریت راهبردی*، چاپ دوم، تهران: سمت.
- خندان، سیدعلی‌اصغر. (۱۳۹۹). *منطق کاربردی*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات سمت.

- دانش‌آشتیانی، محمدباقر. (۱۳۸۸). *الگوی طرحریزی راهبرد دفاعی- امنیتی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- زرقانی، سیدهادی. (۱۳۹۱). *سنجش و رتبه‌بندی قدرت ملی کشورها در جهان اسلام، مطالعات جهان اسلام*، ۱(۲): ۱۱۱-۱۱۶.
- سپهری، محمد. (۱۴۰۰). *تدوین راهبردهای دفاع سایبری کشور در برابر تهدیدهای آتی دشمن در افق چشم انداز ۱۴۰۵*، فصلنامه آینده‌پژوهی دفاعی، ۶(۲۳): ۱۷۶-۱۵۳.
- متقی، ابراهیم. (۱۳۹۱). *بررسی عناصر موثر بر استراتژی دفاعی جمهوری اسلامی ایران*، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس.
- مرادیان، محسن. (۱۳۹۷). *قدرت ملی (چارچوبی نوین برای سنجش و تحلیل)*، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- نظری، علی‌اشرف. (۱۳۹۰). *چرخش در مفهوم قدرت، تصور فوکویی و پسافوکویی از قدرت، فصلنامه سیاست*، ۴۱(۳): ۳۴۱-۳۵۸.
- وحیدی، احمد. (۱۳۹۰). *دکترین دفاعی ایران، بصیرت دفاعی*، ۳(۲۵): ۴۲-۳۶.
- هندیس، باری. (۱۳۹۶). *گفتارهای قدرت از هابز تا فوکو*، مصطفی یونسی، چاپ اول، تهران: انتشارات شیرازه کتاب ما.
- A, Hashem. (2001). *The State, Society and the Evolution of warfare in the Middle East*, Washington, studies, vol.24, No.2.
- Bachrach, P. and M.S. Baratz. (1970). "Two Faces of Power, *Amer Review*, No. 56, pp. 947-52.
- Chipman, Jahn. (2013). *The Military Balance*, London
- Dahl, Robert A. (1963). *Modern Political Analysis*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Eliont, Cohen. (1998). *Israels Revolution in SecurityAffirs, survival*, vol.40, No.1. Spring1998, p.54
- Giddens, Antony. (1987). *Social Theory and Modern Sociology*, Cambridge: Polity Press
- Glassnert, Martin Ira. (1993). *Political Geography*, New York, John Wiley & sons Inc.
- Goldstein, Joshua S. (1999). *International Relations*, New York. Longman.
- Goldstein, Joshua s. (1999). *International Rilations*. Newyork. Longman.
- Healey, P. (2001). *Managing European Technology: Defense and Competitiveness Issues* (METDAC). European Community.
- Issac, Jeffery. (1992). *Conceptions of power*. In Maryd Hawkesworth and Maurice Kogan Mauric. *Encyclopedia of Government and Politics*, London and new yord: Routledge.
- Kitab, Mahal. (1986). *Goe-Stratgic*. New Delhi. Shiva Tosh Das.
- Marcuse. H. (1964). *One-Dimensional Man*. London. Routledge and Kegan Pau.

- Miller. (2001). The concept of Security: Should it be redefined? *Journal of Strategic Studies*. 24(2): 13-42.
- Mintezberg H; I. Lample. (1998). *Strategy Safari*. Prentice Hall.
- Parsons. Talcott. (1951). *The Social System*. New York. Free.
- Russell. Bertrand (1986). *The Forms of Power*. in Steven Lukes (ed). Power. Oxford.
- Stanley Andy. (1999). *Visionering*. Georgia USA- Multnomah publishers Inc.
- Tellis, Ashley; j.Janice Bially. (2000). *Measuring national Power in the Postindustrial Age*, rand Corp. p. 12.
- Websters. (1986). *Third New International Dictionary*. Merriam Webster Inc. USA. P. 1778-9.

